

WACŁAW URUSZCZAK

 <http://orcid.org/0000-0002-3937-1672>
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Professor Laurent Waelkens (1953–2020) in memoriam

6 czerwca 2020 r. zmarł w Leuven profesor Laurent Waelkens, wybitny belgijski historyk prawa i romanista, znakomity uczony i nauczyciel akademicki, profesor prawa rzymskiego w Katolickim Uniwersytecie w Leuven (KU Leuven) w Królestwie Belgii, wieloletni współpracownik i członek rady naukowej Krakowskich Studiów z Historii Państwa i Prawa. Jego zgon stanowi dla środowiska uczonych historyków prawa i romanistów w Belgii i w Europie wielką i niepowetowaną stratę. Odszedł wybitny uczony, który przez ponad 40 lat ubogacał naukę historycznoprawną treścią licznych książek, rozpraw i artykułów, zachwycających głębią podejmowanych rozważań i trafnością pozynionych ustaleń.

Urodzony w Ardoois w Zachodniej Flandrii 14 września 1953 r. Laurent Waelkens odbył studia prawnicze w sławnych belgijskich uniwersytetach w Kortrijk i Louvain (Leuven). W 1976 r. uzyskał stopień zawodowy licencjata prawa w KU Leuven. W tym samym roku ukończył na tej uczelni prawo kanoniczne, uzyskując stopień bakałarza (*baccalarius iuris canonici*). Zainteresowany pracą naukową, podjął studia doktorskie w uniwersytecie w Leyden w Holandii, gdzie w 1984 r. uzyskał stopień doktora na podstawie pracy pt. *La théorie de la coutume chez Jacques de Révigny (1230–1296): Édition et analysis de sa répétition sur la loi De quibus (D.1, 3, 32)*. Promotorem dysertacji doktorskiej był Robert Feenstra, znamienity holenderski historyk prawa, wieloletni redaktor naczelny szeroko znanego naukowego periodyku „Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis”. Wspomniana praca została opublikowana drukiem w 1984 r.

Kariera uniwersytecka profesora Waelkensa rozpoczęła się z paroletnią zwłoką. Konieczność utrzymania rodziny, a także inne ważne względy osobiste spowodowały, że w 1984 r. odrzucił on dwie propozycje objęcia katedr prawa rzymskiego. W to miejsce zajął stanowisko dyrektora w rodzinnym przedsiębiorstwie odzieżowym BVBA Huize w Ardoois. Firmę tę prowadził do 1990 r. Jako przedsiębiorca pozostał aktywny aż do 2004 r. Drogi wykładowcy uniwersyteckiego rozpoczął w 1988 r., kiedy objął katedrę prawa rzymskiego w Saint-Ignatius Universiteit w Antwerpii (UFSIA). Funkcję tę pełnił do 2004 r. Został wtedy powołany na stanowisko profesora prawa rzymskiego w Katolickim Uniwersytecie w Lowanium (KU Leuven). Na stanowisku tym pracował do chwili przejścia na emeryturę. Zwyczajem uniwersyteckim został uroczystie pożeg-

nany 19 października 2018 r. Wręczono mu wówczas księgę jubileuszową przygotowaną przez grono historyków prawa (W. Druwé i in. [red.], *Ius commune graeco-romanum. Essays in honour of Prof. Dr Laurent Waelkens*, Leuven, 2019).

Profesor Waelkens pozostawił bardzo bogaty dorobek naukowy w postaci książek, artykułów, rozdziałów w tomach zbiorowych, recenzji. Licząca kilkaset pozycji lista jego publikacji, dostępna na stronie internetowej wydziału prawa w KU Leuven, pokazuje niekwestionowaną wielkość jego dorobku. Wiele prac poświęcił problematyce nauczania prawa rzymskiego w średniowieczu i w czasach nowożytnych. Ukoronowaniem jego badań jest monografia pt. *Amne adverso. Roman legal heritage in European culture*, Leuven, 2015, w której wykazywał wielką rolę prawa rzymskiego w uformowaniu się europejskiej kultury prawnej. Zarazem dowodził, że prawo rzymskie jako dyscyplina naukowa jest w istocie dziełem uczonych i nie w pełni odzwierciedla rzymską rzeczywistość. Ponad wszelką wątpliwość pokazywały to jego prace szczegółowe, poświęcone takim zagadnieniom, jak dobra wiara (*bona fides*), dzieci naturalne, zobowiązania naturalne, przyczynowość (*causa*), małżeństwo (*matrimonium*). Duże znaczenie mają ustalenia Waelkensa w przedmiocie edyktu z Tesalonik i jego prawnych skutków. Zajmował się także strukturą Kodeksu Justyniana, dochodząc do wniosku, że pierwsze jego tytuły (C.1, 1–13) stanowią dodatki z okresu XII–XVI w. Za niezwykle doniosłe należy uznać ustalenia co do procesowej rzymskiej genezy podstawowych praw i wolności („Annales de la Faculté de droit de Nancy” 2010, s. 187–210) czy też podkreślenie roli procedury apelacyjnej w formowaniu się współczesnych państw w epoce nowożytnej (*Podział władzy i parlamentaryzm w przeszłości i współcześnie*, red. K. Baran, A. Karabowicz, W. Uruszczak, Warszawa 2007, s. 75–85). W wielu pracach oraz ustnych wystąpieniach prof. Waelkens podkreślał znaczenie historii prawa, w tym prawa rzymskiego, w formacji uniwersyteckiej przyszłych prawników. Ukazywanie w wykładach i pracach drukowanych różnych europejskich tradycji prawnych uważał za konieczne dla właściwego rozumienia współczesności.

Godna podkreślenia jest jego aktywność w europejskim ruchu naukowym. Był członkiem komitetów redakcyjnych liczących się czasopism naukowych, jak w szczególności „Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis”, „Revue historique de droit français et étranger”, „Revue d’histoire ecclésiastique”, „Rivista internazionale di diritto comune”. Udzielał się bardzo czynnie w międzynarodowym ruchu naukowym, zwłaszcza w takich organizacjach jak *Société d’histoire du droit* w Paryżu, *Société Jean Bodin pour l’histoire comparative des institutions* w Brukseli.

Był przyjacielem Polski i Polaków. Jako dziecko słuchał opowieści dziadków, że to właśnie Wojsko Polskie, a konkretnie dywizja pancerna gen. Maczka, oswobodziło w 1944 r. Flandrię spod niemieckiej okupacji. Pamięć o tych wydarzeniach należała do rodzinnej tradycji. W Polsce ujmowało go w szczególności przywiązanie Polaków do wiary katolickiej. Wielki podziw budziła u niego postać Ojca Świętego Jana Pawła II i jego nauczanie. Osobiście po raz pierwszy spotkałem Laurenta Waelkensa w 1980 r. na dorocznej konferencji *Société d’Histoire du Droit*, zorganizowanej przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Besançon we Francji. Mieliśmy oboje przyjemność wziąć razem udział w uroczystym obiedzie wydanym w *École Nationale des Institutrices* 30 maja 1980 r. Nawiązany wówczas kontakt zaowocował długoletnią współpracą i przyjaźnią. Pasjonowały nas badania na średniowiecznym „prawem uczonym” (*droit savant*) rzym-

skim i kanonicznym. Pracując nad początkami nauczania prawa rzymskiego we Francji, a w szczególności nad działającą w drugiej połowie XII w. szkołą prawa w Reims, której śladem był badany przeze mnie rękopis Instytucji Justyniana H 315 z Biblioteki Wydziału Medycznego w Montpellier, korzystałem wielokrotnie z pomocy belgijskiego kolegi w dostępie do zagranicznej literatury naukowej, nieosiągalnej dla nauki polskiej w czasach PRL.

W końcu października 1990 r. profesor Waelkens przybył do Krakowa jako gość Uniwersytetu Jagiellońskiego. 25 października wygłosił w Collegium Novum wykład dla studentów o początkach romanistycznej szkoły komentatorów, które łączył z działalnością znanego jurysty włoskiego Jacobusa Baldvina (1175–1235). Wykład wzbudził zainteresowanie słuchaczy, czego dowodziły zadane wykładowcy pytania. W dalszych latach mieliśmy przyjemność gościć prof. Waelkensa jeszcze parokrotnie. W szczególności był on uczestnikiem zorganizowanej w Krakowie (UJ i PAU) oraz w Radomiu 5–8 września 2005 r. międzynarodowej konferencji historyków parlamentaryzmu (56 Konferencja International Commission for the History of Parliamentary and Representative Institutions). Wygłoszony przez niego referat został wydrukowany w tomie zbiorowym, wydanym przez Wydawnictwo Sejmowe. Redakcja „Krakowskich Studiów z Historii Państwa i Prawa” poczytywała za zaszczyt podjęcie się przez prof. Waelkensa roli recenzenta zgłaszanych do druku artykułów, a następnie przyjęcie funkcji członka rady naukowej tego periodyku. Udział prof. Waelkensa w przygotowaniu wielu zeszytów czasopisma nie był bynajmniej formalny. Jego zaangażowanie i doświadczenie przyczyniło się do wzrostu znaczenia tego pisma w wielu kręgach nauki historii prawa w Europie i w świecie. Z profesorem Waelkensem miałem okazję spotykać się wielokrotnie. W pamięci mojej pozostały uroczne spotkania z jego rodziną w 1991 r., kiedy przebywałem w Belgii na stażu naukowym w Uniwersytecie Świętego Ignacego (UFSIA) w Antwerpii. Ostatnie nasze spotkania odbyły się w Lowanium 29 i 30 kwietnia 2019 r. w czasie pielgrzymki zorganizowanej przez Stowarzyszenie Ars Legis im. Św. Ivo Hélory w Krakowie, pod hasłem „Śladami św. Ivo”. To właśnie dzięki zaangażowaniu prof. Waelkensa uczestnicy tej pielgrzymki, w tym też niżej podpisany, mieli okazję odwiedzić i bliżej poznać miejsca i obiekty kultu św. Ivo w takich miastach, jak Lowanium, Antwerpia i Brugia.

Składam moje szczere i głębokie wyrazy współczucia Małżonce Zmarłego – pani Frédérique Waelkens-Donnay i ich pięciorgu dzieciom: córkom Eleonor, Geraldine, Clarze, Elisabeth oraz synowi Gillisowi, a także ich własnym rodzinom. Zapewniam, że pamięć o ich Ojcu i Dziadku pozostanie żywa w krakowskim środowisku historyków prawa.